

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

5-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

A.V.Maxmudov, O.S.Abduraimov, V.Maxmudov, A.L.Allamurotov, B.J.Mavlanov, O.T.Mamatqosimov O'zbekistonda <i>Hordeum Bulbosum</i> L. ning hosildorlik ko'rsatkichlari	137
M.U.Mahmudov, I.I.Zokirov <i>Eurydema</i> Laporte, 1833 (Hemiptera: Pentatomidae) avlodining mavsumiy rivojlanishi va ozuqa o'simliklariga ixtisoslashuvi	148
A.V.Maxmudov, O.S.Abduraimov, V.Maxmudov, A.L.Allamurotov Navoiy viloyati Konimex tumanida <i>Ferula varia</i> (Schrenk) Trautv. ning tabiiy resurslari	153
M.X.Akbarova Farg'ona vodiysi florasida tarqalgan <i>Scutellaria</i> turkumi turlarining areal tiplari tahlili	166
X.S.Umurzaqova, G.M.Zokirova <i>Euzophera Bigella</i> Zeller, 1848 (Lepidoptera, Pyralidae) turining morfobiologiyasi.....	172
E.A.Ergashev Osh tuzining turli konsentratsiyali eritmalarida kristallanish tuzilishi va ularning buyrak toshi shakllanishidagi ahamiyati	178
S.Q.Kimyonazarov Markaziy Farg'ona mevali bog'larida uchrovchi barg o'rarlar (Lepidoptera: Tortricidae) haqida	183
E.A.Ergashev So'lak tomchilarining kristallanish zonalarida morfologik elementlar va faza o'zgarishlarining shakllanishi	188

GEOGRAFIYA

Y.I.Ahmadaliyev, A.F.Raxmatov Surxondaryo viloyatini lanshaft turlariga ajratish va uning qishloq xo'jaligidagi ahamiyati.....	193
Sh.Z.Jumaxanov, A.M.Toshpo'latov Farg'ona mintaqasi: iqtisodiy va ijtimoiy geografik tadqiqotlar	198
J.A.Namozov, M.M.Mirislomov Jahonda ekologik turizm rivojlanishining regional tahlili	210
I.K.Aripov Sirdaryo viloyatidagi botqoqlangan aholi punktlari	216

ILMIY AXBOROT

I.Adashev Bo'lajak pedagoglarda informatsion-analitik kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	222
Z.A.Ergasheva Ijtimoiy va huquqiy tarbiya uyg'unlashuvining ijtimoiy-falsafiy nazariyalari tahlili	228
I.Adashev Informatsion va analitik kompetentlikni integratsiyalash asosida rivojlantirishning ahamiyati.....	232
V.A.Giyosova Murojaatning sotsiologik tabiati	236
D.M.Zaripova Public relations: the key to Enhancing university global rankings and reputation.....	241
A.I.Tuychiyev Sport va turizm jismoniy madaniyat mashg'ulotlarining asosiy vositasi	248
S.Sh.Rasulov "Qishloq xo'jaligi axborot kommunikatsion texnologiyalari" fanini o'qitishda elektron dasturiy ta'minotdan foydalanish metodikasi.....	251
S.A.Rahmonberdiyeva Ingliz va o'zbek tillaridagi bino-inshootlar qurilishi sohasiga oid terminlarning diaxronik tadqiqi	255
Q.M.Xakimov Voleybol jamoaviy sport o'yinlarining talabalarda hamkorlikda muvaffaqiyatga erishishni o'rgatish bilan bog'liq muammolar	261
D.M.Azimova Buxgalteriya hisobi va audit terminlarining leksik-semantik tadqiqi.....	264

UO'K: 796.325: 378

**VOLEYBOL JAMOAVIY SPORT O'YINLARINING TALABALARDAHAMKORLIKDA
MUVAFFAQIYATGA ERISHISHNI O'RGATISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR****PROBLEMS RELATED TO TEACHING STUDENTS TO ACHIEVE SUCCESS THROUGH
COLLABORATION IN TEAM SPORTS GAMES SUCH AS VOLLEYBALL****ВОПРОСЫ, СВЯЗАННЫЕ С ОБУЧЕНИЕМ СТУДЕНТОВ ДОСТИЖЕНИЮ УСПЕХА В
СОТРУДНИЧЕСТВЕ ЧЕРЕЗ КОМАНДНЫЕ СПОРТИВНЫЕ ИГРЫ В ВОЛЕЙБОЛЕ**

Xakimov Qobiljon Maxamadovich
Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya

Oliy davlat ta'lim standarti talabalarda kasbiy ta'lim umumiy gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy fanlar siklida bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan jismoniy madaniyat sohasi mutaxassisi (yani bakalavr) bo'lishi lozim: jismoniy madaniyatning inson taraqqiyotidagi rolini tushunish va mutaxassis tayyorlash; salomatlikni saqlash va mustahkamlash, psixofizik qobiliyat, fazilatlarini rivojlantirish va takomillashtirishni, jismoniy madaniyatda o'z taqdirini o'zi belgilashni ta'minlaydigan amaliy ko'nikma va qobiliyatlar tizimiga ega bo'lish; hayotiy va kasbiy maqsadlarga erishish uchun jismoniy tarbiya va sport tadbirlaridan foydalanish tajribasini to'plash kabi xususiyatlarni o'zida mujassam etgan bo'lishi lozim.

Abstarct

According to the state higher education standard, a specialist in the field of physical culture (i.e., a bachelor) must possess knowledge and skills from the cycle of general humanitarian and socio-economic sciences in professional education. Such a specialist should understand the role of physical culture in human development and in the preparation of professionals. They must also have a system of practical skills and abilities that ensure the preservation and strengthening of health, the development and improvement of psychophysical capabilities and qualities, and the ability to independently shape their own destiny in physical culture. Additionally, they must accumulate experience in using physical education and sports activities to achieve life and professional goals.

Аннотация

В соответствии с государственным стандартом высшего образования, специалист в области физической культуры (т.е. бакалавр) должен обладать знаниями и навыками в цикле общегуманитарных и социально-экономических наук в рамках профессионального образования. Такой специалист должен понимать роль физической культуры в развитии человека и в подготовке специалистов. Также он должен обладать системой практических навыков и умений, обеспечивающих сохранение и укрепление здоровья, развитие и совершенствование психофизических способностей и качества, а также способностью самостоятельно формировать свою судьбу в области физической культуры. Кроме того, он должен накапливать опыт использования мероприятий по физическому воспитанию и спорту для достижения жизненных и профессиональных целей.

Kalit so'zi: jismoniy madaniyat, jismoniy tarbiya, sport, ko'nikma va qobiliyat, voleybol.

Key words: physical culture, physical education, sports, skills and abilities, volleyball.

Ключевые слова: физическая культура, физическое воспитание, спорт, навыки и способности, волейбол.

KIRISH

Kasbiy ta'lim umumiy gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy fanlar siklida bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan jismoniy madaniyat sohasi mutaxassisi bo'lishi kerak: jismoniy madaniyatning inson taraqqiyotidagi rolini tushunish va mutaxassis tayyorlash; salomatlikni saqlash va mustahkamlash, psixofizik qobiliyat, fazilatlarini rivojlantirish va takomillashtirishni, jismoniy madaniyatda o'z taqdir o'zi belgilashni ta'minlaydigan amaliy ko'nikma va qobiliyatlar tizimiga ega bo'lish; hayotiy va kasbiy maqsadlarga erishish uchun jismoniy tarbiya va sport tadbirlaridan foydalanish tajribasini to'plash kabi xususiyatlarni o'zida mujassam etgan bo'lishi kerak.

Volyebol sport turini yanada ommalashtirish, yoshlar orasidan voleybol sport turi bilan shug'ullanuvchi sportchilarni saralab olish tizimini yaxshilash, ushbu sport turi bo'yicha zamonaviy sport infratuzilmasini yaratish hamda milliy terma jamoalarimizning nufuzli sport musobaqalarida yuqori natijalarga erishishni ta'minlash maqsadida voleybol sport turini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari etib quyudagilar belgilanadi.

ADABIYOTLAR TAXLILI VA METODLAR

O'zbekistonda Sh.X.Xankeldiyev, Muradov F.M., Muradov F.M., O'rinboev E.A., Djumakulov Sh., Raxmatova D.N., Xolmurodov L.Z. lar o'z bilimlari va ko'nikmalarini turli sohalarda amalda qo'llay oladigan sog'lom yosh avlodni tarbiyalash muammosi jamiyat rivojlanishining ustuvor strategik yo'nalishiga aylanganligi va maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning harakat tayyorgarligi jismoniy tarbiya yo'nalishlaridan biri ekanligini yetarlicha keng o'rganganlar. Ta'lim tizimini zamonaviy talablarga asoslangan holda tashkil etish, bolalarni sog'lom va har tomonlama yetuk qilib voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etish hamda ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash, shuningdek, ta'lim-tarbiya jarayonining hajmiga, mazmuniga va sifatiga, maktabgacha ta'lim tashkilotini qurish va jihozlashga, maktabgacha yoshdagi bolalarning sog'lom ovqatlanishini va xavfsizligini tashkil etishga doir majburiy minimum talablarni joriy etish va nazoratini tashkillangan. Jismoniy tarbiya fani bolalarni rivojlantirish nazariyasi ilmiy fanlarning kompleksi bilan bog'liq. Ulardan ba'zilari jismoniy madaniyatni rivojlantirish va tashkil etishning ijtimoiy qonunlarini, jismoniy mashqlarning bola tanasi va ruhiyatiga ta'sirini, shuningdek, pedagogik ta'sir o'tkazish vositalari va usullaridan foydalanishni o'rganadilar (jismoniy madaniyatning umumiy nazariyasi va usullari, umumiy va maktabgacha pedagogika, jismoniy tarbiya psixofiziologiyasi, bolalar psixologiyasi).

Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati o'quv fani sifatida mutaxassislar oldiga qo'yilgan vazifalarni hal etish uchun zarur bilimlar, professional faoliyat jarayonida zaruriy ko'nikma va bilimlar bilan qurollantiradi. Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyatining vujudga kelishi va rivojlanishida jamiyat taraqqiyoti va ayrim insonlarning yaxshi jismoniy tayyorgarlikka ehtiyoj tug'ilishini anglaganliklari turtki bo'ldi. Bu ehtiyoj qonuniylikni o'rganishga intilishni talab qiladi, uning asosida harbiy ish va mehnatda yuqori natijalarga erishish uchun insonning jismoniy rivojlanishini boshqarish yotadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Amaliyotning rivojlanishiga qarab muayyan nazariy holatni vujudga keltiruvchi maxsus fan yuzaga keldi. Bu fanni ikki bo'limga ajratish mumkin: jismoniy tarbiyaning ijtimoiylik predmeti, jismoniy tarbiyani tashkillashtirishning qonuniyligi tarix, sport psixologiyasi va boshqalarning qonuniyligini o'rganuvchi maxsus gumanitar harakterdagi fandır. Jismoniy tarbiya sharoitida (dinamik anatomiya, fiziologiya, biokimyó va biomexanika, jismoniy mashqlar va boshqalar) organizmning rivojlanishi va ishlab turishining qonuniyligini o'rganuvchi biologik harakterdagi fan. Bu fanlardan olingan umumlashtirilgan ma'lumotlar va ular asosida jismoniy tarbiyaning umumiy qonuniyatini bilish bilan jismoniy tarbiya nazariyasi shug'ullanadi.

Shunday qilib, jismoniy tarbiya nazariyasi pedagogik jarayon sifatida jismoniy tarbiyaning umumiy qonuniyatini o'rganishga qaratilgan. Bu qonuniyat teng darajada aholining har qanday kontingentini jismoniy tarbiyasiga ham tegishlidir. Jismoniy tarbiya uslubiyatining o'rganish predmeti shug'ullanuvchilarning aniq yoshiga yo'naltirilgan, ularning kasbiy faoliyati, sport ixtisosligiga ega bo'lgan jismoniy tarbiyaning xususiy qonuniyatini o'rgatishdan iboratdir. Binobarin, jismoniy tarbiyaning usublari ko'p. Pedagogik tavsiya ko'rinishida umumiy qonuniyatni amalga oshirishda uslubiyatning bu qonuniyatlari shug'ullanuvchilar va jismoniy tarbiya rahbarlari harakatlarini tasvirlashga aylanib qoladi.

Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati barcha sport-pedagogika fanlari bilan mustahkam bog'langan holda ishlab chiqilgan umumiy qonuniyat nazariyasiga tayanadi, sportpedagogik fanlaridan olingan aniq ma'lumotlar esa nazariyaning kelajakdagi umumlashtirish predmeti bo'lib hisoblanadi. Nazariya va uslubiyatning pedagogika bilan aloqasi jismoniy tarbiyaning birlamchi vazifasidir. Jismoniy tarbiya jarayonida o'sib kelayotgan avlodning bilim va tarbiyasi sohasida psixologiya va umumiy pedagogikaning yutuqlaridan ijodiy foydalaniladi. Jismoniy tarbiya jarayoni samarali boshqarilishini faqat shug'ullanuvchilar organizmi ishlab turishining biologik qonuniyatini muntazam hisobga olgan taqdirdagina bilish mumkin. Jismoniy

ILMIY AXBOROT

tarbiya nazariyasi va uslubiyatining mazmunini quyidagi masalalar tashkil etadi: ismoniy tarbiya ijtimoiy hodisa sifatida uning boshqa tarbiya turlari bilan aloqasi, jismoniy tarbiyaning tamoyillari, umumiy vazifasi, maqsadi bilan aniqlanadi. Mazmunida talaygina o'rinni jismoniy tarbiyaning vositalari tavsifi, uslubiy tamoyillar va harakatlarni o'rgatish uslublari, jismoniy sifatlarning rivojlanishi, jismoniy mashqlar bilan o'rgatish jarayonining tuzilishi, shuningdek, jismoniy tarbiya uslubining xususiyati, jumladan, maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar sport mashqlari egallaydi.

Bolaning biologik rivojlanish protseduralarini boshqa fanlar (biomedikal tsikl, masalan fiziologiya, anatomiya, tibbiyot, biologiya) o'rganadi. Yuqoridagi fanlarning har biri jismoniy rivojlanishning ma'lum bir tomonini o'rganadi. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi mustaqil fan sifatida turdosh fanlarning yutuqlarini birlashtiradi va tizimga soladi. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi gumanitar karakterdagi fanlar majmuasi

–jismoniy tarbiya va ta'limning umumiy nazariyasi, umumiy va maktabgacha pedagogika, jismoniy madaniyat va sport psixologiyasi, bola, yosh, ijtimoiy psixologiya, falsafa va boshqalar bilan bog'liq.

Shuningdek, u biotibbiyot va tabiatshunoslik fanlari - fiziologiya, mashqlar biomexanikasi, anatomiya, pediatriya, neyropsixologiya, gigiena, tibbiy-pedagogik nazorat va boshqalarga tayanadi.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytish joizki jismoniy madaniyatning umumiy nazariyasi va usullari, umumiy va maktabgacha pedagogika, jismoniy tarbiya psixofiziologiyasi, bolalar psixologiyasi tayyorgarlik ahamiyatini kuchaytirgan holda o'quv jarayoniga innovasion pedagogik texnologiyalartini joriy etishlari maqsadga muvofiq. Ommaviy sport sog'lomlashtirish tadbirlari, vosita va mashg'ulotlari uzoq sog'lom umr ko'rishlari, organizmning salomatligi, uni kunlik o'quv va mehnat faoliyatiga oid nazariy va amaliy bilimlari, ko'nikma va malakalariga aniqlik kiritilib, egallashi lozim bo'lgan harakat faolligi, organizmga tushadigan kunlik, haftalik jismoniy yuklamalar, ular uchun sariflanadigan quvvat va uni tiklash uchun jismoniy mashqlardan samarali foydalanish usullarining amaliy va nazariy bilimlari dasturi yaratiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ханкельдиев Ш.Х. Физический статус учащейся молодежи. Монография. –Ташкент: 2018, -С. 432. (Khankeldiev Sh.Kh. Physical status of student youth. Monograph. -Tashkent: 2018, -S. 432)
2. Муродов Ф.М. Физическое воспитание в дошкольном образовании. Учебная пособия . Издательство Уз ДЖТСУ Чирчик.,-2020. Muradov F.M. Development of physical abilities of a young athlete. Textbook T., 2020.
3. Muradov F.M., O'rinboyev E.A., Djumakulov Sh. Maktabgacha ta'limda jismoniy tarbiya Darslik. O'Zdjtsu nashriyoti, Chirchiq. 2021. Физическое воспитание в дошкольном образовании. Учебник. Издательство Уз ДЖТСУ Чирчик.2021 Physical education in preschool education UzJTSU 2021.
4. Raxmatova D.N., Xolmurodov L.Z. Maktabgacha va boshlangich ta'limda jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati. O'quv qo'llanma. – T., 2020. Теория и методика физического воспитания в дошкольном и начальном образовании Учебная пособия Т., 2020. Theory and methods of physical education in preschool and primary educationin. Teaching aid T., 2020